

О. Єременко,
здобувач Київського національного економічного
університету

ДО ПИТАННЯ ПРО АДМІНІСТРАТИВНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

Актуальність проблеми адміністративної відповідальності юридичної особи важко заперечити.

Велика кількість нормативно-правових актів, які встановлюють права та обов'язки юридичних осіб, їх відповідальність в адміністративно-правовій сфері не узгоджуються між собою. Чинне законодавство України здебільшого покладає на юридичну особу обов'язки, обходячи іноді права такої особи та їх захист з боку держави. Слід зазначити, що нормативно-правові акти закріплюють різні підходи до вирішення проблеми притягнення юридичної особи до адміністративної відповідальності, передбачають різні системи стягнень та механізм притягнення до адміністративної відповідальності.

Вирішення цих проблем багато в чому залежить і від закріплення в законодавстві однозначного визначення адміністративної правосуб'єктності юридичної особи.

Правосуб'єктність, за загальним правилом, являє собою здатність бути суб'єктом прав та обов'язків, яка ґрунтується на нормах права і включає в себе наступні складові: правоздатність та дієздатність. Правоздатність та дієздатність особи є невіддільними одна від одної. Деякі вчені виділяють третю складову правосуб'єктності - деліктоздатність (здатність нести юридичну відповідальність).

Оскільки дієздатність означає здатність своїми діями набувати права та обов'язки, а юридична відповідальність, зокрема адміністративна, по суті, є обов'язком особи, можна зробити висновок, що дієздатність містить в собі деліктоздатність. Ще одним аргументом на користь двоскладової будови правосуб'єктності юридичної особи є той факт, що правоздатність та дієздатність виникають у юридичної особи та зникають одночасно.

Правосуб'єктність юридичної особи на сьогоднішній день за своїм змістом не може співпадати з його право- та дієздатністю в цивільних правовідносинах. Вступаючи в різні за характером правовідносини, юридична особа набуває правовий статус, який залежить від змісту та характеру конкретних правовідносин. Р.О. Халфіна, зокрема, при визначенні поняття "правосуб'єктність" включає в нього ті норми, які утворюють правовий статус особи та дозволяють їй брати участь у правовідносинах. Отож, правосуб'єктність юридичної особи – це складна система, кожен елемент якої визначає правосуб'єктність юридичної особи у певній сфері суспільних відносин.¹

Стаття 23 Цивільного кодексу України містить наступне визначення юридичної особи: юридичними особами визнаються організації, які мають відокремлене майно, можуть від свого імені набувати майнових і особистих немайнових прав і нести обов'язки, бути позивачами і відповідачами в суді, арбітражі або в третейському суді. Дане положення визначає правосуб'єктність юридичної особи у цивільних відносинах.

Чинне трудове законодавство України закріплює за юридичною особою право приймати на роботу, право звільнити працівника тощо. При цьому правосуб'єктність юридичної особи в даній сфері зумовлена наявністю єдиного керівництва юридичної особи, наявності фонду заробітної плати і т.п.

Конституційне право до кола суб'єктів конституційних відносин включає не всіх юридичних осіб, а лише громадські організації, які не мають на меті отримання прибутку.

Нормативно-правові акти Європейського союзу закріплюють кримінально-правову правосуб'єктність юридичної особи.

Адміністративна правосуб'єктність є складовою частиною правосуб'єктності. Адміністративною правосуб'єктністю в Україні наділені як фізичні, так і юридичні особи. Юридична особа стає правосуб'єктною з моменту її державної реєстрації (легалізації) та втрачає правосуб'єктність з моменту скасування її реєстрації та виключення з відповідного державного реєстру.

Закон України "Про підприємництво" передбачає, що суб'єктами підприємницької діяльності можуть бути юридичні особи всіх форм власності². Стаття 10 зазначеного закону покладає на юридичну особу - суб'єкта підприємницької діяльності обов'язок не завдавати шкоди навколишньому середовищу, не порушувати прав та інтересів громадян, підприємств, установ, організацій і держави, що охороняються законом, а випадку порушення цих прав - обов'язок нести відповідальність.

Органи державного управління будують свої відносини з юридичними особами - підприємцями, використовуючи податкову та фінансово-кредитну політику, включаючи встановлення ставок податків і процентів по державних кредитах; податкових пільг; цін і правил ціноутворення; цільових дотацій; валютного курсу; розмірів економічних санкцій; державне майно і систему резервів, ліцензії, лізинг, соціальні, екологічні та інші норми і нормативи; науково-технічні, економічні та соціальні республіканські й регіональні програми; договори на виконання робіт і поставок для державних потреб.

Проілюструємо адміністративну правосуб'єктність юридичної особи на прикладі.

Чинне податкове законодавство покладає на юридичну особу - суб'єкта підприємницької діяльності обов'язки сплачувати податки, утримувати податки, подавати звітність та надає право оскаржувати суми податкових зобов'язань та рішення контролюючих органів, право безоплатно отримати будь-яке податкове роз'яснення у строки, передбачені для надання відповіді на звернення громадян до органів державної влади, встановлені законом тощо.

Контролюючими органами є митні органи, установи Пенсійного фонду України, установи Фонду соціального страхування України, податкові органи.

Контролюючі органи мають право здійснювати перевірки своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати лише стосовно тих податків і зборів (обов'язкових платежів), які віднесені до їх компетенції. При цьому чинне законодавство надає таким органам право притягати порушників до адміністративної відповідальності.

Зокрема, пункт 7 статті 11 Закону України "Про державну податкову службу" надає органам державної податкової служби право застосовувати до юридичних осіб штрафні санкції у випадках, встановлених законом.

Вищезазначене свідчить про фактичне визнання законодавцем за юридичною особою адміністративної правосуб'єктності, а, відповідно, і здатності нести відповідальність за невиконання/неналежне виконання покладених на юридичну особу обов'язків.

Такий підхід має бути відображений в новому Кодексі про адміністративні правопорушення, який має узагальнити положення про адміністративну відповідальність юридичних осіб, зокрема дати нове визначення адміністративного правопорушення, адміністративної відповідальності, визначити специфіку суб'єктивної сторони адміністративного правопорушення, вчиненого юридичною особою, запровадити єдину систему адміністративних стягнень, які можуть застосовуватися до юридичних осіб тощо.

¹ Стамкулов У.М. Теоретические проблемы межотраслевой правосубъектности юридического лица//Юрист. – 2000. - №4. – с.59-60.

² Відомості Верховної Ради України. – 1991. - №14. – ст.168.